WIKIPEDIA

Abazan kieli

Abaza (abazaksi абаза бызшва) on abazojen puhuma luoteiskaukasialainen kieli. Sillä on virallisen kielen asema pohjoiskaukasialaisessa Karatšai-Tšerkessian tasavallassa Venäjällä.[1]

Abaza	
Oma nimi	Абаза бызшва (Abaza byzšwa)
Tiedot	
Alue	Karatšai-Tšerkessia, Turkki
Puhujia	45 000
Sija	ei sadan suurimman joukossa
Kirjaimisto	kyrillinen
Kielitieteellinen luokitus	
Kielikunta	luoteiskaukasialaiset kielet
Kieliryhmä	abhaasilais-abazalaiskielet
Kielikoodit	
ISO 639-1	-
ISO 639-2	cau (muut kaukasialaiset kielet)
ISO 639-3	abq (http://www-01.sil.org/iso639-3/documentation.asp?id=abq)
	Ohje

Sisällysluettelo

Levinneisyys ja puhujamäärä

Abazaa puhutaan pääasiassa Karatšai-Tšerkessiassa, jossa abazakylät sijaitsevat Kubanin, sen sivujokien Bolšoi ja Malyi Zelentšukin sekä Kumajoen varsilla.[2] Osa kylistä kuuluu vuonna 2006 perustettuun Abazan piiriin.[3]

Vuoden 1989 väestönlaskennan mukaan abazan puhujia oli Venäjällä 31 000 henkeä, joista 26 500 asui Karatšai-Tšerkessiassa.[1] Kansallisuudeltaan abazoista abazan kieltä puhui äidinkielenään 93,9 % ja venäjää 4,3 %.[4]

Vuoden 2002 väestönlaskennan mukaan abazan kieltä puhui 38 000 henkeä (lukuun sisältyvät myös abazaa toisena tai vieraana kielenä puhuvat).[5] Karatšai-Tšerkessiassa abazan puhujia oli 33 700.[6] Kaukasian sodan aikana 1800-luvulla abazoja muutti joukoittain Turkkiin, jossa heitä arvioidaan olevan noin 15 000.[2]

Venäjällä 96,3 % abazoista osaa venäjää[7] (82,8 % vuonna 1989).[8] Huomattava osa abazoista puhuu myös tšerkessiä.[6]

Vuoden 2010 väestönlaskennan mukaan Venäjällä on 37 800 abazan puhujaa[9].

Historia ja murteet

Abaza kuuluu abhaasilais-adygeilaisten kielten abhaasilais-abazalaiseen alaryhmään. Sen lähin sukukieli on abhaasi. 1200-luvulta lähtien osa abhaaseista muutti Kaukasuksen pohjoispuolelle, jossa heidän kielensä ja kulttuurinsa sai vaikutteita tšerkesseiltä.

Kieli jakautuu tapantan ja ašharuan päämurteisiin. Ašharuat ovat muuttaneet Abhasiasta vasta 1600–1800-luvuilla, ja siksi heidän kielensä on lähempänä abhaasia.[10]

Kirjakieli

Abazan kirjakieli on luotu vuonna 1932. Sen normit perustuvat tapantan murteeseen. Aluksi käytettiin latinalaista kirjaimistoa, mutta vuonna 1938 siirryttiin kyrilliseen aakkostoon. Abazan kielessä on vain kaksi vokaalifoneemia, mutta peräti 63 konsonanttia, joita merkitään erilaisin kirjainyhdistelmin. Lisämerkkejä kirjaimistossa on vain yksi: Ӏ (”palotška”).[11]

Abazan kirjaimisto

А а	Б б	В в	Г г	Гв гв	Гъ гъ	Гъв гъв	Гъь гъь	Гь гь	ГӀ гӀ
ГӀв гӀв	Д д	Дж дж	Джв джв	Джь джь	Дз дз	Е е	Ё ё	Ж ж	Жв жв
Жь жь	З з	И и	Й й	К к	Кв кв	Къ къ	Къв къв	Къь къь	Кь кь
КӀ кӀ	КӀв кӀв	КӀь кӀь	Л л	Ль ль	М м	Н н	О о	П п	ПӀ пӀ
Р р	С с	Т т	Тл тл	Тш тш	ТӀ тӀ	У у	Ф ф	Х х	Хв хв
Хь хь	ХӀ хӀ	ХӀв хӀв	Ц ц	ЦӀ цӀ	Ч ч	Чв чв	ЧӀ чӀ	ЧӀв чӀв	Ш ш
ШӀ шӀ	Шв шв	Щ щ	Ъ ъ	Ы ы	Ь ь	Э э	Ю ю	Я я	Ӏ

Abazan kielellä ilmestyy sanomalehti *Abazašta*, oppikirjoja sekä kauno- ja lastenkirjallisuutta. Vuonna 2008 abazaksi julkaistiin 4 kirjanimekettä yhteensä 4 000 kappaleen painoksena.[12] Kouluissa kieltä opetetaan aineena. Sitä käytetään myös jonkin verran radiossa ja televisiossa. Abazan kieltä pidetään varsin elinvoimaisena eikä sen asema ole uhanalainen.[13]

Katso myös

- Abazankielinen kirjallisuus
- Abazat

Lähteet

1. *Pismennyje jazyki mira: Jazyki Rossijskoi Federatsii. Sotsiolingvistitšeskaja entsiklopedija. Kniga 1*, s. 4. Moskva: Academia, 2000. ISBN 5-87444-103-4.
2. *Jazyki Rossijskoi Federatsii i sosednih gosudarstv. Tom I*, s. 1. Moskva: Nauka, 1997. ISBN 5-02-011237-2.

3. Sait Abazinskogo munitsipalnogo raiona: Obštšije dannyje (http://www.abaza-raion.ru/index/obshhie_dannye/0-6) *abaza-raion.ru*. Viitattu 16.12.2010. (venäjäksi)
4. *Narody Rossii: entsiklopedija*, s. 441. Moskva: Bolšaja Rossijskaja Entsiklopedija, 1994. ISBN 5-85270-082-7.
5. Vserossijskaja perepis naselenija 2002 goda. 4.4. Rasprostranjonnost vladenija jazykami (krome russkogo). (http://perepis2002.ru/ct/doc/TOM_04_04.xls) *perepis2002.ru*. Viitattu 18.1.2009. (venäjäksi)
6. Vserossijskaja perepis naselenija 2002 goda. 4.6. Vladenije jazykami (krome russkogo) naselenijem otdelnyh natsionalnostei po respublikam, avtonomnoi oblasti i avtonomnym okrugam Rossijskoi Federatsii. (http://perepis2002.ru/ct/doc/TOM_04_06.xls) *perepis2002.ru*. Viitattu 24.1.2009. (venäjäksi)
7. Vserossijskaja perepis naselenija 2002 goda. 4.2. Naselenije po natsionalnosti i vladeniju russkim jazykom. (http://perepis2002.ru/ct/doc/TOM_04_02.xls) *perepis2002.ru*. Viitattu 18.1.2009. (venäjäksi)
8. *Pismennyje jazyki mira: Jazyki Rossijskoi Federatsii. Sotsiolingvistitšeskaja entsiklopedija. Kniga 1*, s. 1–2. Moskva: Academia, 2000. ISBN 5-87444-103-4.
9. Naselenije Rossijskoi Federatsii po vladeniju jazykami (http://www.gks.ru/free_doc/new_site/population/demo/per-itog/tab6.xls) *gks.ru*. Viitattu 20.1.2012. (venäjäksi)
10. *Jazyki Rossijskoi Federatsii i sosednih gosudarstv. Tom I*, s. 1–2. Moskva: Nauka, 1997. ISBN 5-02-011237-2.
11. *Jazyki Rossijskoi Federatsii i sosednih gosudarstv. Tom I*, s. 1, 3. Moskva: Nauka, 1997. ISBN 5-02-011237-2.
12. *Knižnoje obozrenije pro*, 2009, 9-10, s. 1.
13. *Pismennyje jazyki mira: Jazyki Rossijskoi Federatsii. Sotsiolingvistitšeskaja entsiklopedija. Kniga 1*, s. 13. Moskva: Academia, 2000. ISBN 5-87444-103-4.

Aiheesta muualla

- Abazašta-lehden sivusto (http://abazashta.smi09.ru) (abazaksi), (venäjäksi)
- Ethnologue: Abaza (http://www.ethnologue.com/show_language.asp?code=abq) (englanniksi)

Luoteiskaukasialaiset kielet

abhaasi | abaza | adyge | kabardi | ubyhi